

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-33-325-333

УДК 340.13

Н. М. БАТАНОВА,
кандидат юридичних наук*
ORCID: 0000-0003-1828-6708

ПРАВОВА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглядаються стратегічні напрями здійснення правової реформи, а також стан політичного забезпечення відповідних процесів. Підкреслюється необхідність ґрунтовного наукового пізнання процесу здійснення правової реформи в умовах російсько-української війни та післявоєнної відбудови суспільства та держави. Акцентується увага на необхідності внесення системних змін до законодавства України щодо прав людини, місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою, народовладдя, парламентаризму, правосуддя, національної безпеки та оборони.

Ключові слова: правова реформа, стратегія, Конституція, закон, політична система, правова система, верховенство права.

Batanova Nataliia. Legal reform in Ukraine: conceptual problems and strategic directions of its provision

The article considers the strategic directions of legal reform, as well as the state of political support of the relevant processes. The need for thorough scientific knowledge of the process of legal reform in the Russian-Ukrainian war and postwar reconstruction of society and the state is emphasized. Emphasis is placed on the need to make systemic changes to the legislation of Ukraine on human rights, local self-government, administrative and territorial organization, democracy, parliamentarism, justice, national security and defense.

Key words: legal reform, strategy, Constitution, law, political system, legal system, rule of law.

Вступ. Потреба у здійсненні глибоких реформаційних перетворень у правовій системі, її удосконалення на основі фундаментальних принципів конституціоналізму та верховенства права, зміцнення на основі Конституції України демократичної державності та правових засад українського суспільства, забезпечення системності, плановості та скоординованості законотворчого процесу, впровадження інноваційних технологій електронної демократії, державного врядування та місцевого самоврядування змушують кардинально переглянути традиційні підходи не лише до теоретико-методологічного, а і політичного забезпечення правової реформи в Україні, розробка

* **Batanova Nataliia**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

сучасної стратегії якої сьогодні є ключовим завданням, що в підсумку визначає успішність побудови України як правової та соціальної держави.

Огляд літератури. Наявні в Україні дослідження проблем здійснення правової реформи, представлені у працях В. П. Горбатенка, І. О. Кресіної, О. В. Кукуруз, Б. В. Малишева, Н. М. Пархоменко, Т. С. Подорожної, Н. М. Оніщенко, О. В. Скрипнюка, Ю. С. Шемшученка, О. І. Ющика та ін.

Постановка проблеми дослідження. Відсутність системного аналізу сутності, змісту, принципів правової реформи та стратегічних напрямів її здійснення в умовах викликів сьогодення, зумовлює необхідність концептуального аналізу відповідної проблематики.

Метою та завданням дослідження є концептуальний аналіз стратегічних напрямів здійснення правової реформи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Політика відіграє надзвичайно важливу роль у суспільному житті в цілому та, зокрема, забезпеченні правової реформи в Україні. Саме вона має на меті своєчасно виявляти назрілі проблеми політико-правового розвитку суспільства, аналізувати їх, установлювати причини виникнення, складність, суперечливість правових проблем та колізій, знаходити способи розв'язання правових конфліктів та визначати магістральні шляхи розвитку правової системи.

Саме у сфері правової політики приймаються відповідні державні рішення, спрямовані на розв'язання нагальних проблем розвитку правової системи, розробляються відповідні стратегії, програми та інструменти їх реалізації. Так, виключно парламент визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, а уряд забезпечує реалізацію як цих магістральних напрямів парламентської діяльності, так і в цілому державний суверенітет та економічну самостійність України, виконання Конституції і законів України, актів Президента України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина тощо.

У цьому аспекті правова політика та політичні механізми здійснення правової реформи виступають важливим компонентом життєдіяльності держави та суспільства, маючи велику кількість вимірів і характеристик, формуючи відповідну систему та механізми демократичної організації публічної політичної влади. У зв'язку з цим актуалізується необхідність удосконалення процесу формування та здійснення завдань політичної забезпечення правової реформи, посилення її впливу на розвиток найважливіших галузей та інститутів правової системи. Такі завдання вимагають подальшої наукової розробки концептуальних засад правової реформи, поглибленого теоретико-методологічного аналізу процесу її формування, експертного супроводу та політичного забезпечення реалізації.

Сьогодні, коли тривають конституційна, адміністративна та судова реформи, активізувалась та набула реальних контурів реформа адміністра-

тивно-територіального устрою, відбувається другий етап реформи децентралізації та місцевого самоврядування, відчувається гострий дефіцит досліджень щодо концептуалізації сутності, змісту, магістральних напрямів правової реформи та механізмів її політичного забезпечення.

Важливість і необхідність ґрунтовного наукового пізнання процесу здійснення правової реформи та її політичного забезпечення зумовлена ще й тим, що вона й дотепер не знайшла свого адекватного висвітлення у вітчизняній науковій літературі, не стала об'єктом фундаментального наукового аналізу українських учених. У вітчизняній науці здійснювався політологічний та філософський аналіз щодо державної економічної¹, соціальної², інформаційної³, воєнної⁴, міграційної⁵ чи молодіжної⁶ політики, політики здоров'язбереження⁷, політики держави у сфері захисту прав людини⁸ тощо. Однак, за винятком окремих публікацій⁹, комплексних досліджень правової реформи, процесів становлення, розвитку та здійснення державної правової політики та її політичного забезпечення фактично немає.

Між тим не викликає сумніву те, що повільні темпи й труднощі правової реформи на принципах свободи, верховенства права і демократії багато в чому пов'язані з відсутністю політичного забезпечення правової реформи в Україні. Наслідком цього, зокрема, є те, що такі найважливіші проблеми демократичного суспільства як децентралізація, місцеве самоврядування, адміністративно-територіальний устрій, мовні, етнонаціональні та міжконфесійні відносини, наука та освіта, охорона здоров'я, інформаційна свобода, національна безпека і оборона визнаються і стають предметом теоретичного дослідження й практичного розв'язання постфактум, вже після того, як вони загострилися. Парадоксальною, але поширеною є практика законодавчих ініціатив та реформ у тих чи інших напрямках державно-політичного розвитку, а вже потім формальні спроби їх концептуалізації та стратегування на державному рівні.

Стратегічною ідеєю та магістральним напрямом правової реформи є забезпечення верховенства права, яке є основою демократичного суспільства та сучасного конституціоналізму. Верховенство права є одним із трьох – поряд із демократією та людськими правами – стрижневих принципів Ради Європи, що переплітаються та у системній єдності визначають сенс, зміст і спрямованість внутрішньої та зовнішньої політики держав – її членів. Верховенство права, людські права та демократія є невід'ємним елементом спільної спадщини та основоположним принципом усіх європейських демократій, фундаментом європейської ідентичності.

Головна концептуальна ідея, яка має бути покладена в основу стратегії правової реформи, це ставлення до «людини», визнання її найвищою цінністю та джерелом усіх суспільних благ, а благополуччя людини, утвердження та захист її суб'єктивних прав – метою функціонування держави. Втілення у практиці праводержавотворення відповідного стратегічного завдання передбачає принципову відмову від домінуючої в сучасному конституційному законодавстві, насамперед у тексті Конституції України, радянської моделі

визначення та структуризації прав людини, забезпечення їх реалізації та гарантування.

На зміну радянському за своєю філософією «предметному» підходу до систематики прав людини, в основі якого – орієнтація на сфери суспільного життя (політичну, економічну, соціальну, культурну тощо) та здебільшого популістська складова, насамперед у частині так званих соціально-економічних прав, за відсутності ефективних гарантій реалізації та захисту цих прав, має прийти сучасна модель конституційних прав людини, в основі якої, з одного боку, виділення суб'єктивних природних прав (фундаментальні, насамперед громадянські, права) людини та, з другого – позитивних зобов'язань держави (насамперед так звані соціальні права), через принципово різні механізми їх гарантування – судові та позасудові. В основі такої градації прав має бути закладено ціннісний підхід (гідність, свобода, соціальність, справедливість, громадянськість тощо) та реальна здатність їх захисту певною системою гарантій, основною з яких є суд.

Створення відповідного нормативно-правового та інституційного механізму набуває особливого значення в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, російсько-української війни та, з часом, післявоєнного відновлення суспільства та держави. Саме права людини на гідність, свободу, життя, здоров'я зазнали масштабних порушень.

Щодо прав, які традиційно сприймаються нами як «соціальні» (соціальний захист, пенсійне забезпечення, належний життєвий рівень, медичне обслуговування), вони переважно мають бути у функціональному полі діяльності держави, насамперед уряду, який не дає ці права, не дарує їх, а зобов'язаний усебічно забезпечувати. Таким чином, зникає популістська складова, мінімізуються упереджені та, як правило, завищені соціальні очікування людини у зв'язку з цим. Водночас системні порушення прав людини у сфері соціального захисту, освіти, охорони здоров'я в умовах повномасштабної збройної агресії РФ та російсько-української війни потребуватимуть особливої уваги держави під час деокупації та післявоєнного відновлення.

Реалізація такого стратегічного завдання передбачає не лише внесення системних змін до Конституції України (в ідеальному варіанті – прийняття нової Конституції), формування нової системи законодавства, побудованої на відповідних принципах (наприклад, прийняття нового Трудового кодексу, можливо – Соціального кодексу), а й створення інституційного механізму, здатного забезпечувати реалізацію та захист відповідних прав (реформа у сфері правосуддя, створення мережі омбудсманів тощо).

Наступним стратегічним напрямом правової реформи, який набуває особливої актуальності та значення в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, російсько-української війни та, з часом, післявоєнного відновлення суспільства та держави, є децентралізація та функціонування реального місцевого самоврядування. Останні роки муніципального будівництва ознаменували собою не лише докорінну відмову від концептуально

еклектичних та здебільшого радянських за своєю суттю принципів формування, організації та, особливо, функціонування місцевого самоврядування, а й перехід до європейських засад місцевої демократії, субсидіарності, самоорганізації та територіального врядування.

Однак залишаються системні проблеми в організації та діяльності місцевого самоврядування, які потребують свого вирішення та законодавчого забезпечення. Серед першочергових завдань слід звернути увагу на необхідність забезпечення територіальної громади усією необхідною сукупністю функцій та правомочностей як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Насамперед територіальна громада має наділятися статусом юридичної особи. Важливим є і питання компетенції місцевого самоврядування: територіальні громади вільні вирішувати будь-які питання, крім тих, які має забезпечувати і регулювати держава. Невирішеним залишається питання щодо утворення на регіональному та субрегіональному рівні місцевого самоврядування власних виконавчих органів – муніципальних служб з метою ефективності регіонального та субрегіонального представництва (на рівні областей та районів).

З метою реалізації цих та інших стратегічних завдань необхідно завершити другий етап реформи децентралізації та внести відповідні зміни до Конституції України. Також необхідно прийняти низку нових законів: «Про загальні засади місцевого самоврядування» (нова редакція профільного Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»), «Про самоврядування територіальних громад», «Про самоврядування на районному рівні», «Про самоврядування на обласному рівні» тощо. Важливе значення в умовах післявоєнної відбудови набуватимуть різноманітні форми асоціацій у місцевому самоврядуванні, об'єднання територіальних громад та міжмуніципального співробітництва, що, своєю чергою, потребуватиме змін до законодавства, насамперед законів «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про асоціації органів місцевого самоврядування» тощо.

Зміни філософії організації та функціонування місцевого самоврядування, продовження курсу на децентралізацію влади, потребуватимуть кардинальних змін у системі територіальної організації держави, головними важелем якої має стати максимальна доступність для людини публічних послуг. Громада має стати первинною одиницею у системі територіального устрою. Район (можливо, враховуючи історичний досвід України, повіт) – це середнього рівня одиниця у системі територіального устрою, до складу якої входять декілька громад. Область (можливо, враховуючи історичний досвід України, край) – одиницею вищого рівня, до складу якої входять райони (повіти). Територіальні зміни повинні мати як адміністративно-інституційний, географічний, економічний, так і номінаційний та топонімічний характер. При цьому усі назви територіальних одиниць мають бути частиною української історії і традицій Українського народу.

Проте головне – це визначення території як фундаментальної основи Української держави, символу єдності та інструменту консолідації україн-

ської нації. Територія має бути просторовим вираженням історичних, мовних, етнічних і культурних традицій Українського народу, а унітаризм – засобом їх забезпечення. Умови сучасної російсько-української війни, адекватне розуміння її причин та оцінка наслідків, перспективи післявоєнного відновлення суспільства та держави мають розглядатися у фокусі принципів унітаризму, територіальної цілісності та непорушності кордонів Української держави, її республіканського устрою, які у системній єдності визначають спрямування національної безпеки.

У зв'язку з цим актуальним є питання внесення системних змін до Конституції України у частині щодо територіального устрою та прийняття спеціального законодавства, насамперед Закону «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою».

Особливе значення в умовах подолання катастрофічних наслідків повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, російсько-української війни та післявоєнного відновлення суспільства, держави, економіки, соціальної та інших сфер суспільного життя, матиме формування ефективних і дієвих правових та інституційних механізмів забезпечення та гарантування визначальної ролі Українського народу в конституюванні та функціонуванні усіх форм публічної влади. Насамперед йдеться про запровадження принципово нових форм безпосереднього впливу громадян на публічну владу (народні ініціативи, опитування, електронні голосування тощо). Водночас мають запроваджуватися сучасні правила та форми голосування, які б не лише сприяли запобіганню абсентеїзму, а й ставали ефективною та справедливою формою відповіді на складні політико-правові виклики, зумовлені проблемами сепаратизму, колабораціонізму з рашистськими окупантами. Це сприяло б політичній реструктуризації соціуму в умовах післявоєнного відновлення суспільства та держави.

В основі інституційної основи політичної системи суспільства має бути втілена модель парламентаризму, яка засновуватиметься на фундаментальних принципах представницької демократії. Має бути посилена роль парламенту як суверенного, легітимного, репрезентативного, колегіального, політично спроможного органу законодавчої влади. Вважаємо, що замість доволі популістських пропозицій інституційних змін у системі сучасного парламентаризму на кшталт зменшення кількості членів парламенту або запровадження бікамералізму, доцільно змінити акценти на механізми формування кількісного та якісного складу парламенту, підвищення якості законодавчого процесу, втілення інноваційних технологій цифрової демократії, створення інших інституційних, політичних та нормативних умов для солідаризації громадянського суспільства та подальшого втілення політичної волі громадян у процесі ефективного й прозорого врядування. Підвищенню ефективності парламентської демократії сприяло б посилення функціональної ролі уряду в законодавчому процесі як суб'єкта законодавчої ініціативи та його професіоналізація.

Потрібна нова для правової системи України ієрархія законів як актів вищої юридичної сили: спеціальні, як такі, що вносять зміни до Конституції, конституційні – для регулювання найбільш важливих суспільних відносин, передбачених Конституцією, та ординарні. У цьому контексті варто було б повернутися до ідеї розробки та прийняття спеціального Закону «Про закони та законодавчу діяльність».

З метою забезпечення наступності та безперервності функціонування парламенту конституційної та детальної законодавчої регламентації потребує діяльність опозиції. Це вимагає прийняття Закону «Про опозицію».

В умовах складних викликів сьогодення, особливо воєнного стану, та з часом післявоєнного відновлення суспільства та держави підвищується роль і місце судової влади в забезпеченні функціонування держави та громадянського суспільства. Зокрема, реальністю має стати інститут мирових суддів, яких обирають жителі – члени територіальних громад на відповідний строк. Гарантування прав людини має забезпечуватися незалежним судом присяжних. Має з'явитися новий порядок формування корпусу професіональних суддів на конкурсних засадах із залученням системи кваліфікаційних комісій. Прокуратура як невід'ємний складник інституту судівництва має здійснювати основну функцію – представляти публічні інтереси в суді. Суттєвих функціональних та інституційних змін має зазнати й конституційна юстиція. Конституційний Суд має стати повноцінним органом контрольної влади.

Наріжним каменем правової реформи, фокусом, через призму якого переломлюються основні вектори внутрішньої та зовнішньої політики Української держави в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, російсько-української війни та, з часом, післявоєнного відновлення суспільства та держави, є питання національної безпеки та оборони. Національна безпека та оборона – це комплексний елемент функціонування Української держави в нових історичних, геополітичних та воєнних умовах. Захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення національної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

У зв'язку з цим питанням особливої ваги та державного значення стає гарантування та створення належних умов функціонування Збройних Сил України; обов'язкове державне фінансування заходів, пов'язаних з національною безпекою та обороною України, для забезпечення розвитку її обороноздатності та адекватності викликам сьогодення; створення можливостей для реалізації громадянами участі в обороні держави; встановлення виключних повноважень вищих органів держави в координації та організації заходів, пов'язаних з національною безпекою та обороною. Це вимагатиме внесення системних змін до Конституції України та удосконалення чинного законодавства у відповідній сфері.

Висновки. Загалом стратегія правової реформи має бути спрямована на консолідацію суспільства з питань щодо розуміння фундаментальних кон-

ституційних цінностей: гідність, свобода, справедливість, верховенство права, демократія, рівність, солідарність, що забезпечуються та захищаються в усіх передбачених Конституцією України формах.

Стратегія правової реформи має бути зосереджена на розв'язанні основних системних політичних та тісно пов'язаних із ними (економічних, соціальних, культурних, інформаційних, національних тощо) проблем у сфері забезпечення, реалізації та захисту принципів людської гідності, свободи, справедливості, верховенства права, забезпечення прав людини, соціальної, правової та демократичної державності та поділу державної влади в умовах викликів сьогодення, але не вичерпує повністю проблематики у зазначеній сфері.

У цьому контексті стратегія правової реформи визначає не лише її мету та принципи, а й тактику перетворень у правовій системі, вектори руху, першочергові пріоритети та індикатори належних організаційних, політико-правових, наукових, інформаційних та інших умов модернізації правової системи України.

1. Барановський Ф. В. Економічна політика держави: політологічний аспект: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 1999. 20 с. 2. Крупник А. С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики за умов трансформації українського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2002. 17 с. 3. Правовий вимір державної інформаційної політики України в умовах глобальних викликів: монографія / за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. 282 с. 4. Кальницький Е. А. Воєнна політика держави в умовах трансформаційних процесів (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філософ. наук. Харків, 2002. 17 с. 5. Оснач О. М. Інститути та механізми модернізації міграційної політики: порівняльно-політологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2018. 23 с. 6. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект): автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2001. 19 с. 7. Співак М. В. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. 536 с. 8. Стичинська А. Б. Інституційне забезпечення політики України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2016. 23 с. 9. Малишев Б. В. Правова реформа: поняття, ознаки, види. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 3. С. 19–23; Пархоменко Н. М., Подорожна Т. С. Правова реформа як інструмент конституціоналізації правового порядку. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 26–31; Скрипнюк О. В. Правова реформа в Україні: основні етапи конституціоналізації. *Теорія і практика конституціоналізації галузевого законодавства України*: монографія / Ю. С. Шемшученко [та ін.]; наук. ред. Ю. С. Шемшученко; відпов. ред. Н. М. Пархоменко. Київ: Юрид. думка, 2013. С. 6–25; Ющик О. І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні: монографія. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. 191 с. та ін.

References

1. Baranovskiy, F. V. Ekonomichna polityka derzhavy: politolohichniy aspekt: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk. Kyiv, 1999. 20 s. [ukr]. 2. Krupnyk, A. S. Sotsialno-zakhysna spriamovanist derzhavnoi sotsialnoi polityky za umov transformatsii ukrainskoho suspilstva: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk. Odesa, 2002. 17 s. [ukr]. 3. Pravoviy vymir derzhavnoi

informatsiinoi polityky Ukrainy v umovakh hlobalnykh vyklykiv: monohrafiia / za red. I. O. Kresinoi. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2018. 282 s. [ukr]. 4. Kalnytskyi, E. A. Voienna polityka derzhavy v umovakh transformatsiinykh protsesiv (sotsialno-filosofskyi analiz): avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk. Kharkiv, 2002. 17 s. [ukr]. 5. Osnach, O. M. Instytuty ta mekhanizmy modernizatsii mihratsiinoi polityky: porivnialno-politolohichnyi analiz: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk. Kyiv, 2018. 23 s. [ukr]. 6. Perepelytsia, M. P. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini (rehionalnyi aspekt): avtoref. dys. ... kand. polit. nauk. Kyiv, 2001. 19 s. [ukr]. 7. Spivak, M. V. Derzhavna polityka zdoroviazberezhennia: svitovyi dosvid i Ukraina: monohrafiia. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2016. 536 s. [ukr]. 8. Stychynska A. B. Instytutsiine zabezpechennia polityky Ukrainy u sferi zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna avtoref. dys. ... kand. polit. nauk. Kyiv, 2016. 23 s. [ukr]. 9. Malyshev B. V. Pravova reforma: poniattia, oznaky, vydy. *Biuletен Ministerstva yustytzii Ukrainy*. 2011. № 3. S. 19–23 [ukr]; Parkhomenko, N. M., Podorozhna, T. S. Pravova reforma yak instrument konstytutsionalizatsii pravovoho poriadku. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2020. № 2. S. 26–31 [ukr]; Skrypniuk, O. V. Pravova reforma v Ukraini: osnovni etapy konstytutsionalizatsii. *Teoriia i praktyka konstytutsionalizatsii haluzevoho zakonodavstva Ukrainy*: monohrafiia / Yu. S. Shemshuchenko [ta in.]; nauk. red. Yu. S. Shemchushenko; vidpov. red. N. M. Parkhomenko. Kyiv: Yuryd. dumka, 2013. S. 6–25 [ukr]; Yushchuk, O. I. Pravova reforma: zahalne poniattia, problemy zdiisnennia v Ukraini: monohrafiia. Kyiv: In-t zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1997. 191 s. [ukr] ta in.

Batanova Nataliia. Legal reform in Ukraine: conceptual problems and strategic directions of its provision

The article considers the strategic directions of legal reform, as well as the state of political support of the relevant processes. The need for thorough scientific knowledge of the process of legal reform in the Russian-Ukrainian war and postwar reconstruction of society and the state is emphasized.

It turns out that the main conceptual idea that should be the basis of the strategy of legal reform is the attitude to the “human”, the recognition of his highest value. It is noted that the strategic idea and the main direction of legal reform is to ensure the rule of law, which is the basis of a democratic society and modern constitutionalism. In this context, emphasis is placed on the need for systemic changes in the legislation of Ukraine on human rights, local self-government, administrative and territorial organization, democracy, parliamentarism, justice, national security and defense. Recommendations are made and relevant legislative proposals are substantiated.

It is argued that the strategy of legal reform should focus on solving major systemic political and closely related (economic, social, cultural, informational, national security, etc.) issues in ensuring, implementing and protecting the principles of human dignity, freedom, justice, the rule of law, ensuring human rights, social, legal and democratic statehood and the separation of powers in the face of today's challenges.

It is argued that the strategy of legal reform should determine not only its purpose and principles, but also tactics of transformation in the legal system, vectors of movement, priorities and indicators of appropriate organizational, political, legal, scientific, informational and other conditions for modernizing legal system of Ukraine.

Key words: legal reform, strategy, Constitution, law, political system, legal system, rule of law.